

ПАСТЕРНАК В. М.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративно-
правових дисциплін факультету № 6
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

УДК 342.9(4+477)

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

У статті розкрито європейські стандарти адміністративного судочинства. Проаналізовано їхню систему й структуру. Висвітлено роль застосування стандартів адміністративного судочинства з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

Ключові слова: адміністративне судочинство, європейські стандарти, право на доступ до суду, право на справедливий судовий процес.

В статье раскрыты европейские стандарты административного судопроизводства. Проанализирована их система и структура. Освещена роль применения стандартов административного судопроизводства с учетом практики Европейского суда по правам человека.

Ключевые слова: административное судопроизводство, европейские стандарты, право на доступ к суду, право на справедливый судебный процесс.

The article deals with European standards of administrative proceedings. Their system and structure is analyzed. The role of standards applying administrative justice in view of the European Court of Human Rights is determined.

Key words: administrative law, European standards, right of access to justice, right to a fair trial.

Вступ. Органічною складовою частиною сучасного євроінтеграційного процесу є адаптація законодавства України до законодавства ЄС, що передбачає прийняття правових стандартів, серед яких важливе місце посідають стандарти адміністративного судочинства. Саме тому досвід країн Європи є необхідним для захисту прав і свобод громадян нашої країни. Окремі аспекти міжнародних стандартів здійснення адміністративного судочинства були предметом досліджень В.Ю. Авер'янова, І.Б. Коліушка, Ю.Б. Димитрова, Р.О. Куйбіди, Ю.С. Педька, Ю.Н. Старилова, В.С. Стефанюка, А.В. Хворостянкіної та інших.

Постановка завдання. Ставимо за мету визначити та розкрити основні європейські стандарти здійснення адміністративного судочинства та механізм їхньої реалізації в Україні.

Результати дослідження. Запровадження адміністративного судочинства в Україні (як і в інших державах) обумовлене правовою природою публічно-правових спорів. Адміністративне судочинство спрямоване не лише на посилення правопорядку у сфері публічної діяльності, але й на надання можливості фізичним та юридичним особам реалізувати свої права шляхом оскарження неправомірних рішень органів державної влади, їхніх дій чи бездіяльності.

У пояснювальних записках до проектів Кодексу адміністративного судочинства зазначено, що прийняття цього кодексу «створить належні умови для виконання Україною її міжнародних зобов'язань щодо захисту прав і основних свобод людини, передбачених

Європейською конвенцією про захист прав і основних свобод людини» [12], «у проєкті враховано досвід діяльності адміністративних судів та відповідні законодавчі акти Німеччини, Франції, Нідерландів, Польщі, Естонії» [13].

Важливо, що саме з метою забезпечення становлення в Україні правосуддя як єдиної системи судового устрою та судочинства, що функціонує на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів і гарантує право особи на справедливий суд, 10.05.2007 р. Президентом України схвалено «Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів» [11].

Правова категорія «стандарт» – це вихідне положення для розвитку норм, проте воно не породжує при цьому чітких прав і обов'язків. Тут слід говорити про мінімальний рівень у встановленні відповідних норм і приписів, оскільки держави мають можливість і можуть установити в законодавстві набагато вищий рівень гарантій захисту прав і свобод людини.

Визнані міжнародним співтовариством стандарти у сфері правосуддя – це принципи, правила, рекомендації, критерії, що містяться в різних за своєю природою документах і мають різний рівень застосування (загальносвітовий або регіональний).

Стандарти адміністративного судочинства можна розглядати як складову частину міжнародних стандартів прав і свобод людини, оскільки вони призначені для забезпечення та підвищення ефективності судового захисту прав і свобод людини під час вирішення спорів із суб'єктами публічного управління. Стандарти адміністративного судочинства є системою правових норм, правових звичаїв і принципів, які встановлюють обов'язковий рівень гарантій прав людини в адміністративному судочинстві та спосіб реалізації таких прав.

Міжнародні стандарти адміністративного судочинства, на які перетворилися загальноновизнані норми міжнародного права, знайшли своє відображення не тільки в Загальній декларації з прав людини [5], але й у Міжнародному пакті про громадянські та політичні права [9], Міжнародному пакті про економічні, соціальні й культурні права [10] та в інших міжнародних угодах [4].

На європейському континенті детальна регламентація гарантій прав людини в адміністративному судочинстві міститься переважно в актах Ради Європи. Загальні стандарти адміністративного судочинства більш детально конкретизуються в резолюціях та рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи щодо вдосконалення законодавства держав-членів у сфері адміністративного судочинства.

Основним міжнародно-правовим актом, що встановлює стандарти прав людини, без сумніву, є Конвенція про захист прав людини й основоположних свобод 1950 р. [7] (далі – Конвенція), що закріплює механізм міжнародного контролю, який виражається в діяльності Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Визначаючи особливу природу адміністративних актів, держави – члени Ради Європи зобов'язані забезпечити відповідність судових органів і процедур контролю за такими актами вимогам Європейської конвенції 1950 р. у плані гарантії їх ефективності [25]. У ст. 6 Конвенції 1950 р. закріплено, що кожен під час вирішення питання щодо прав та обов'язків має право на справедливий і публічний розгляд його справи впродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, створеним на підставі закону. Це право включає в себе декілька гарантованих Конвенцією самостійних складових частин, а саме: право на доступ до суду, рівність сторін у судовому процесі, публічність і гласність судового розгляду, оголошення рішення або вироку суду безпосередньо після судового розгляду, обов'язковість прийняття й виконання судового рішення, яке набуло законної сили, та інші права. Однак констатуючи зазначених елементів не можна вважати ідеальними без включення в них такого важливого чинника, як можливість доступу особи до суду в разі виникнення суперечок у сфері адміністративних правовідносин, а також судового контролю за актами й діями органів державної влади.

Реалізація прав, закріплених у п. 1 ст. 6 Конвенції, гарантується особі тільки під час визначення судом питання про її права та обов'язки або в разі висунення проти неї кримінального обвинувачення. Таким чином, використання ст. 6 Конвенції для певного виду розгляду залежить від належності предмета розгляду до питань про цивільні права

й обов'язки цивільного характеру або до кримінального звинувачення. Із розвитком прецедентної практики ЄСПЛ у переважній більшості випадків суперечки між індивідом і державою (причому й тоді, коли відповідно до внутрішнього законодавства держави такі суперечки належать до сфери публічного права) розглядалися як суперечки, які підпадають під визначення цивільних прав і обов'язків. Укладачі навчально-методичного посібника для суддів «Застосування практики Європейського суду з прав людини в адміністративному судочинстві» зазначають, що оскільки Конвенція є живим документом, який має тлумачитися у світлі сьогоденних реалій, а за роки, що минули з часу прийняття Конвенції, відносини набули очевидного розвитку в багатьох сферах, Суд у контексті змінених у суспільстві поглядів на правовий захист, який має надаватися фізичним особам у їхніх відносинах із державою, поширив сферу застосування п. 1 ст. 6 на спори між громадянами та державними органами [17, с. 11].

Згідно зі ст. 13 Конвенції кожен, чії права та свободи, які закріплені в Конвенції, порушуються, має право на ефективний спосіб правового захисту у відповідному національному органі, незважаючи на те, що таке порушення здійснюється офіційними особами. З аналізу зазначеної статті випливає, що порушене право, крім суду, може бути захищене й відновлене іншим національним органом. Коли порушене право підлягає захисту судом, застосовуються більш жорсткі вимоги п. 1 ст. 6 Конвенції, які «поглинають» ст. 13 Конвенції, однак не завжди це призводить до максимально позитивного ефекту. У деяких випадках ст. 13 Конвенції дає додаткові гарантії, що впливають із вимог ефективності способу правового захисту. Наприклад, можна використовувати такий спосіб захисту, як зупинення виконання оскаржуваного рішення або дії адміністративного органу, якщо вони можуть завдати неоправданної шкоди, і накладення на відповідний орган обов'язку відшкодувати шкоду, заподіяну порушенням прав, визначених у Конвенції.

У висновках Першої конференції голів вищих адміністративних судів держав Європи зазначено, що незважаючи на організаційні відмінності в різних країнах, адміністративне судочинство повинне відповідати загальним стандартам, закріпленим у правовій системі держави-учасниці, а також процесуальним гарантіям, які зазначені в Конвенції 1950 р., зокрема, у ст. ст. 6 і 13 [23].

Відповідно до положень ст. ст. 6 і 13 Конвенції систему європейських стандартів адміністративного судочинства складають: 1) право на розгляд справи створеним на основі закону судом; 2) незалежність і неупередженість суду; 3) гласність і публічність під час розгляду справи; 4) справедливий судовий розгляд; 5) розумні строки розгляду справи; 6) обов'язковість виконання судового рішення.

Для детального розгляду основних елементів моделі стандартів адміністративного судочинства Ради Європи слід почати з такого принципу, як створення суду тільки на основі закону. У ст. 6 Конвенції суд згадується як «трибунал», також закріплена вимога про вирішення спору судом. Виходячи з тлумачення терміна «трибунал», що сформоване прецедентним правом ЄСПЛ, суд розуміється як спеціально передбачений державою орган, мета діяльності якого – виконувати судові функції (що полягають у розгляді та вирішенні справ у межах визначених законом компетенції), використовуючи принцип верховенства права й дотримуючись установлені законом процедури.

Іншими принципами є незалежність і неупередженість суду, які означають, що суд зобов'язаний відповідати вимогам незалежності від виконавчої влади, бути неупередженим до кінця судового процесу. «Незалежність суду – це його можливість вирішувати справи без стороннього втручання. Для з'ясування того, чи може певний орган вважатися незалежним, необхідно брати до уваги, серед іншого, спосіб призначення його членів та термін їхніх повноважень, наявність гарантій від зовнішнього тиску, а також те, чи є цей орган незалежним» (рішення ЄСПЛ 1989 р. у справі Лангборгер проти Швеції [20]). Наведені в Базових принципах ООН мінімальні стандарти незалежності судової влади (1985 р.) були взяті за основу під час прийняття Радою Європи Рекомендації № R (94) 12 Комітету Міністрів державам-членам про незалежність, дієвість та роль суддів [15] та Рекомендації CM/Res (2010)

12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки [14].

Положення, закріплені в зазначених Рекомендаціях, передбачають, що гарантія незалежності суду ґрунтується на таких вимогах: забезпечення відповідної чисельності суддів, безпеки їхнього перебування на посаді, належного рівня підготовки, достатнього штату допоміжного персоналу судового органу та належного матеріально-технічного забезпечення. Найважливішими чинниками незалежності суду є належний статус і суддівська винагорода, які повинні відповідати професії судді та його навантаженню. Загальні принципи Європейської хартії про статус суддів [3], прийняті під егідою Ради Європи в 1998 р., передбачають, що до кожного судді застосовуються вимоги незалежності та неупередженості. Як заявив суддя Вищого адміністративного суду Польщі в доповіді про ефективність судового контролю за адміністративними рішеннями [22], особливого значення ці якості набувають щодо суддів адміністративних судів у зв'язку з небезпекою впливу на них з боку органів виконавчої влади та специфічно вузькою спеціалізацією їхньої компетенції.

Відповідно до сформованої практики ЄСПЛ незацікавленість судді пов'язана із суб'єктивними критеріями (це стосується випадків виникнення підозр щодо конкретного судді в упередженості й зацікавленості в прийнятті певного судового рішення в конкретній справі) і об'єктивними критеріями (наявність гарантій, які виключають обґрунтовані сумніви в неупередженості судді). Причиною виникнення цієї проблеми є те, що ще на початку розгляду конкретної справи суддя у зв'язку з виконанням ним інших функцій (наприклад, заняття адміністративних посад у певному суді тощо) уже має певну сформовану точку зору щодо майбутнього вирішення конкретної справи по суті.

Прикладом цього є судовий прецедент, коли ЄСПЛ визначив, що склад судового комітету Державної ради Люксембургу в кількості п'яти осіб не відповідав вимогам неупередженості судового розгляду, оскільки четверо його членів до цього брали участь у підготовці правової позиції щодо проекту регламенту, який якраз і заперечувався (рішення ЄСПЛ від 28.09.1995 р. у справі Прокола проти Люксембургу [21]).

Положення п. 1 ст. 6 Конвенції передбачає право сторін та інших осіб, чий інтерес зачіпає винесене судове рішення, отримати копію такого судового рішення; можливість особи ознайомитися із судовим рішенням, щодо якого вона має законний інтерес, а також забезпечення доступності судового рішення для громадськості шляхом публікації в друкованих виданнях або в електронній формі [24].

Третім елементом моделі міжнародних стандартів адміністративного судочинства є справедливість як основа судового розгляду. У практиці ЄСПЛ цей стандарт включає в себе рівність сторін у процесі, надання правової допомоги стороні, яка цього потребує, а також обґрунтованість судового рішення.

Рівність сторін у процесі виражається в їхній рівності в поданні доказів, обґрунтуванні їх переконливості, спростуванні доказів, поданих іншою стороною, у праві відводу та в інших процесуальних правах, якими наділені обидві сторони процесу; іншими словами, рівність сторін полягає в рівних процесуальних правах і можливостях їх реалізації.

ЄСПЛ визнавав порушення ст. 6 Європейської конвенції тоді, коли національні суди виносили рішення, посилаючись на аргументи, про які заявникам не було нічого відомо; коли одній стороні було відмовлено в доступі до документів, що знаходилися у справі; коли було відмовлено в можливості надавати належні докази; коли суд розглянув докази тільки однієї сторони, а також коли одна зі сторін не була проінформована про дату засідання у справі [26]. Таким чином, суд повинен дослідити докази, надані кожною зі сторін, і жодна сторона не повинна мати переваг перед протилежною стороною.

Ще одним стандартом судочинства є надання правової допомоги стороні, яка її потребує й не має можливості самостійно її собі забезпечити, якщо це необхідно в інтересах правосуддя. Загалом цей аспект стосується сфери кримінального процесу, де держава зобов'язана надати особі кваліфікований захист від пред'явленого обвинувачення або підозри, проте це також має стосуватися й адміністративного судочинства, оскільки не кожна особа

володіє відповідними юридичними знаннями й не має можливості самостійно захищати свої права або не має фінансових можливостей залучити до участі в справі юриста, на відміну від суб'єкта владних повноважень – органу державної влади, де юрист працює за штатом або залучається таким суб'єктом на підставі закону. Таким чином, і в адміністративному судочинстві держава зобов'язана забезпечити надання безоплатної правової допомоги фізичним особам, які її потребують.

Право на доступ до суду має бути ефективним. Зазначена вимога включає в себе систему правової допомоги заявникам, які не мають можливості платити за послуги юриста. У рішенні ЄСПЛ від 9.10.1979 р. у справі *Airey проти Ірландії* [19] зазначено, що в цивільному процесі, на відміну від кримінального, надання правової допомоги не є абсолютно обов'язковим. Проте надання юридичної допомоги необхідне тоді, коли особа не може самостійно представляти свої інтереси, або в разі, коли національний закон визнає обов'язковим представництво інтересів особи спеціальним суб'єктом.

Умотивованість судового рішення означає чітке обґрунтування складом суду прийнятності тих чи інших доказів, детальний аналіз таких доказів, аналіз заперечень і спростувань доказів, поданих іншою стороною, формування з представлених фактів причинно-наслідкового зв'язку, причин використання певної норми права стосовно досліджуваних суспільних відносин.

Четвертим елементом моделі європейських стандартів адміністративного судочинства є розумний термін для розгляду справи. Загалом дотримання критеріїв розумності строків розгляду справ є проблемою в більшості держав¹. Зазначений критерій ЄСПЛ бере до уваги, з'ясовуючи такі аспекти, як поведінка заявника та відповідача, складність справи, підхід органу державної влади до процесу розгляду справи, конкретні обставини справи, які виправдовують більш тривалий термін судового розгляду.

Ще одним складником європейських стандартів судочинства є обов'язковість виконання судового рішення як гарантія права на судовий захист. Під час подання скарги до суду кожна особа ставить за мету не тільки визнати недійсним оспорюваний акт, але й нівелювати негативні наслідки його прийняття. Захист особи й відновлення її порушених прав включають в себе також обов'язок суб'єкта владних повноважень ужити заходів згідно із судовим рішенням. Якщо державні органи затримують виконання судових рішень або взагалі відмовляються їх виконувати, то гарантії, передбачені ст. 6 Конвенції, втрачають будь-який сенс.

Ефективність і якість судочинства є невід'ємною складовою частиною якості й ефективності функціонування держави в цілому, адже судова влада – частина державної влади. Громадяни повинні довіряти судовій владі, отримувати в судах належний і ефективний захист.

Висновки. У Кодексі адміністративного судочинства України (далі – КАС України) знайшли своє відображення основні міжнародно-правові стандарти адміністративного судочинства: верховенство права; законність; рівність усіх учасників адміністративного процесу перед законом і судом; змагальність сторін; диспозитивність та офіційне з'ясування всіх обставин справи; гласність і відкритість адміністративного процесу; забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішень адміністративного суду (крім випадків, передбачених КАС України); обов'язковість судових рішень [6]. Порівняно з іншими процесуальними кодексами [2; 8; 18], у ч. 2 ст. 8 КАС України передбачено застосування адміністративними судами принципу верховенства права з урахуванням судової практики Європейського Суду з прав людини.

¹ У першому півріччі 2016 р. більшість справ місцеві адміністративні суди розглянули з дотриманням установлених законом строків. Понад строки ці суди розглянули 24% справ, що на 10% більше порівняно з першим півріччям 2015 р. (14%). В окружних адміністративних судах частина справ, розглянутих понад строки, становила 37%. Порівняно з відповідним показником 2015 р. у цих судах спостерігається збільшення таких справ на 17%. У місцевих загальних судах, як і в адміністративних судах, частина справ, розглянутих понад строки, становила 6% проти 3% – за аналогічний період минулого року.

Серед причин перевищення строку розгляду справ виокремлено такі: закінчення в значній кількості судів окружних адміністративних судів повноважень щодо здійснення правосуддя, відкладення розгляду справ у зв'язку з необхідністю надання до суду додаткових доказів, невиконання вимог суду щодо витребування доказів у справах, неявка сторін у судові засідання, заміна відповідача у справі тощо [1].

Окрім вищезазначених, у КАС України слід передбачити такі принципи: розумність строків розгляду справи судом; неприпустимість зловживання процесуальними правами; відшкодування судових витрат фізичних чи юридичних осіб, на користь яких ухвалене судове рішення.

Однак зазначенні принципи повинні бути не декларативними, а дієвими в реалізації. Тому розуміння глибинної суті тих чи інших міжнародних стандартів у сфері адміністративного судочинства й добровільне застосування передбачених ними правил владою, суспільством у цілому й окремими індивідами зокрема, – це шлях до утвердження верховенства права. Необхідно зауважити, що саме європейські стандарти є механізмом гармонізації нормативних приписів у різних сферах правового регулювання в різних країнах світу, у тому числі й щодо адміністративного судочинства. Це сприятиме створенню єдиного правового простору (наприклад, у межах Ради Європи – європейського правового простору) та забезпечить реалізацію положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [16].

Список використаних джерел:

1. Аналітичний огляд стану здійснення адміністративного судочинства у першому півріччі 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vasu.gov.ua/sudovapraktika/statistika/analitika_1pivr_2016/.
2. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
3. Європейська хартія про закон «Про статус суддів» від 10.07.1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_236.
4. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства, Київ, 2015. – 708 с.
5. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
6. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-ІV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.
7. Конвенція про захист прав людини й основоположних свобод від 04.11.1950 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
9. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
10. Міжнародний пакт про економічні, соціальні й культурні права від 19.10.1973 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_042.
11. Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів: Указ Президента України від 10.05.2006 р. № 361/2006 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 19. – Ст. 1376.
12. Проект Адміністративного процесуального кодексу України. № 1331-1 від 25.10.2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=13028.
13. Пропозиції Президента до Кодексу адміністративного судочинства України. № 1331 від 21.04.2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=12720.
14. Рекомендації CM/Rec (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки (ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи 17.11.2010 р. на 1098 засіданні заступників міністрів) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_a38.
15. Рекомендація № (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів» (ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 518 засіданні заступників міністрів 13.10.1994 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_323.

16. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2015 р. // Офіційний вісник України. – 2014. – № 75. – Ст. 2125.
17. Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини в адміністративному судочинстві : [науково-методичний посібник для суддів] / Т.І. Фулей. – К., 2015. – 128 с.
18. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
19. Case of Airey v. Ireland. 9 October 1979 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57420>.
20. Case of Langborger V. Sweden. 22 June 1989 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57515>.
21. Case of Procola V. Luxembourg. 01 July 1993 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf?library=ECHR&id=001-85414&filename=PROCOLA%20v.%20LUXEMBOURG.pdf>.
22. Chlebny Jacek. The efficiency of the judicial control of administrative decisions [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/administrative%20law/Conferences/SAC-I%20_2002_%20proceedings%201st%20Conf%20of%20Presidents.pdf.
23. Conference of Presidents of Supreme Administrative Courts in Europe. The possibility and scope of judicial control of administrative decisions [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/Administrative%20law/Conferences/3Conf2002Sxb-Conclusions_en.pdf.
24. Lemmens P. The possibility and scope of judicial control of administrative decisions [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/Administrative%20law/Conferences/3Conf2002Sxb-Conclusions_en.pdf.
25. Preliminary Draft Recommendation on the Judicial Review of Administrative Acts. Working Party of Project Group on Administrative Law (CJ-DA-GT) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/Administrative%20law/Documents/CJ-DA-GT%20_2003_%206%20E%20Report%202nd%20meeting.pdf.
26. Wasek-Wiaderek M. he Principle of “Equality of arms” in criminal procedure under Article 6 of the European convention on Human Rights [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://upers.kuleuven.be/en/book/9789058670908>.

